

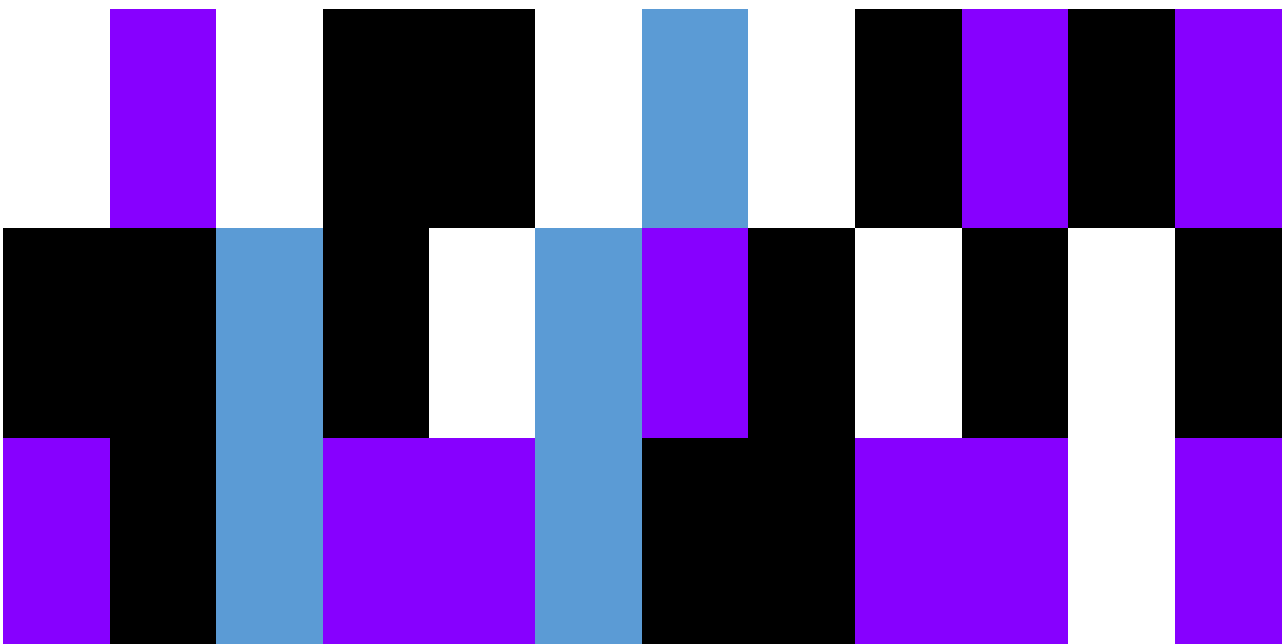
Proposta de millora de les memòries de les accions del Pla de Barris de Barcelona

Gener de 2024

PLA^{DE} BARRIS

Ajuntament
de Barcelona

Treball realitzat per:

Direcció

Marc Martí-Costa

Autor

Marc Martí-Costa, Andreu Termes

Bellaterra, gener de 2024

Índex de contingut

1. Introducció.....	4
2. Metodologia.....	5
3. Anàlisi de les memòries i la base de dades del PDB.....	6
3.1. Anàlisi de les memòries	6
3.2. Anàlisi de la base de dades.....	7

4. Un nou sistema de seguiment	14
4.1. Les nova memòria: una proposta.....	15
Identificació de l'acció.....	16
Objectius.....	16
Recursos	17
Participació ciutadana.....	17
Execució i implementació	17
Beneficiaris/es.....	18
Resultats	19
Continuïtat de l'acció	19
4.2. Càlcul de persones beneficiàries.....	19
4.3. Qüestionari de satisfacció de les persones assistents a cursos i tallers	24
4.4. El manual d'ús: la posada en pràctica del sistema de seguiment.....	25

5. Conclusions	29
-----------------------------	-----------

1. Introducció

Una de les expressions de la desigualtat urbana és la concurrència en determinades àrees de les metròpolis de processos d'exclusió social i residencial que limiten la participació dels residents en les dinàmiques d'inclusió de la societat i dificulten les possibilitats de mobilitat social (Alguacil, 2006).¹ Aquest fenomen és el que s'anomena vulnerabilitat urbana i representa actualment una problemàtica de primer ordre a les grans ciutats. Tant és així, que des dels anys 90 la cohesió dels entorns urbans ha anat guanyant cada cop més espai a l'agenda política europea a diferents escales administratives, des de les instàncies comunitàries, als governs locals i regionals, passant pels estatals. Una de les respostes institucionals més específiques davant la vulnerabilitat urbana són les *area-based policies*. Es tracta d'intervencions públiques, habitualment de caràcter integral, implementades en barris o àrees concretes de les ciutats. La *Politique de la Ville* francesa o el *New Deal for Communities* anglès són dos dels seus màxims exponents en el context europeu. La Generalitat de Catalunya va ser capdavantera a l'Estat espanyol en la implementació d'un programa de rehabilitació integral de barris. L'any 2004 s'aprovava la *Llei 2/2004, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial*, la *Llei de Barris*, un programa que va estar en vigor fins al 2010 i que durant aquest període va intervenir en desenes d'àrees degradades del territori català. Posteriorment, i inspirant-se en aquesta experiència, l'Ajuntament de Barcelona va impulsar el Pla de Barris (PDB), encara vigent en la seva segona edició (2017-2020 i 2021-2024). Després de pràcticament cinc anys d'implementació d'aquest programa i d'haver-se realitzat ja algunes avaluacions inicials sobre els seus efectes (Ivàlua, 2021)², aquest informe ofereix una anàlisi de les eines de seguiment del PDB (les seves memòries i base de dades), així com d'una proposta de seguiment millorada, per tal de facilitar-ne l'anàlisi i avaluació. Tal com desenvoluparem més endavant, els resultats de l'informe apunten que la disparitat formal i estructural, així com la manca de robustesa metodològica de les memòries ha derivat en un sistema de seguiment poc òptim, i a l'elaboració d'una base de dades excessivament depenent d'índexs de correcció no sempre del tot justificats. En aquest sentit, els dos objectius d'aquest informe són:

1. Analitzar les fortaleces i les debilitats de l'actual sistema de seguiment del PDB (en concret, de les seves eines: memòries i base de dades).
2. Proposar un nou manual d'ús i una nova plantilla de les memòries, que faciliti la comparabilitat entre accions, l'elaboració de càlculs sobre objectius, recursos, participació, execució, i resultats.

L'estructura de l'informe és la següent: el primer apartat descriu la metodologia i les fonts de l'informe; després, s'analitzen les memòries i les bases de dades del PDB; més endavant, es proposa un manual d'ús del nou sistema de recollida de dades proposat; i, per últim, es proposa una detallada plantilla de les memòries. Tots els apartats inclouen un breu requadre resum per tal de facilitar-ne la lectura. L'informe es clou amb un breu apartat de conclusió.

¹ Gómez, J. A. (2006). Barrios desfavorecidos: Diagnóstico de la situación española. La exclusión social y el estado del bienestar en España: V informe FUHEM de políticas sociales y estado de bienestar, 5, 155.

² Ivàlua (2021) [Avaluació del Pla de Barris 2016-2020: Informe final](#). Barcelona: Ivàlua, Generalitat de Catalunya.

2. Metodologia

Per tal d'assolir els dos objectius d'aquest informe (analitzar les fortaleeses i les debilitats de l'actual sistema de seguiment del PDB, i proposar un nou manual d'ús i una nova plantilla de les memòries), la metodologia que s'ha dut a terme és la següent:

- Revisió de la literatura sobre avaluació de polítiques públiques, processos participatius, i polítiques de barris.
- Anàlisi de contingut de les memòries cedides per l'Ajuntament de Barcelona (N=215 memòries): la seva estructura, i el seu contingut.
- Anàlisi estadístic de la base de dades cedida per l'Ajuntament de Barcelona (N=238 accions): els seus indicadors, càlculs, i dades perdudes.

En aquest sentit, tant en l'actual sistema de seguiment com en el nou sistema de seguiment proposat, les memòries de les accions són la unitat bàsica d'informació, a partir de la qual es construeixen totes les evidències del PDB. Així doncs, la seva importància és bàsica. No és exagerat dir que les memòries de les accions són la unitat fonamental bàsica i imprescindible sense la qual és impossible l'elaboració d'una base de dades veraç, ni l'elaboració de cap sistema de seguiment ni mètode d'avaluació metodològicament robust i vàlid.

3. Anàlisi de les memòries i la base de dades del PDB

En aquest apartat, en primer lloc, es farà una anàlisi de les memòries justificatives que, fins a l'actualitat, s'han dut a terme en el marc del Pla de Barris de Barcelona (així com de les bases de dades que se'n deriven).

Tal com s'ha descrit a l'apartat metodològic, l'anàlisi s'ha fet a partir de la informació proveïda per l'Ajuntament de Barcelona, que inclou un total de 215 memòries i una base de dades amb 238 accions.

3.1. Anàlisi de les memòries

En termes quantitatius i descriptiu, les memòries es poden classificar segons àmbits, sub-àmbits i, també, tipus de mecanismes.

En concret, les memòries, classificades segons els àmbits i sub-àmbits (definits pel propi Pla de Barris) són les següents (Taula 1):

Taula 1. Número de memòries segons àmbits i sub-àmbits (N)

Àmbits i sub-àmbits	N
Activitat econòmica i ocupació	35
Activitat eco i ocupació	35
Drets socials	58
Drets socials	1
Drets socials - convivència	8
Drets socials - cultura	6
Drets socials - escletxa digital	6
Drets socials - esport	3
Drets socials - joves	14
Drets socials - lleure educatiu	20
Educació	81
Educació	81
Gènere	27
Gènere	9
Gènere - salut	2
Gènere-conciliació	16
Habitatge	2
Habitatge	2
Participació	6
Participació	6
Salut	22

Salut	22
Sostenibilitat	1
Sostenibilitat	1
(en blanc)	5
(en blanc)	5
Memòries totals	237

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

L'anàlisi de contingut de les memòries ens ha permès identificar que **manca una estructura general i única de memòries, la qual cosa facilita la proliferació de formats, models, estils i índexs**. A nivell formal, manca una estructura general i única, tant a nivell formal (tipus de document: word, pdf, enllaç a google drive, power point...) com organitzativa (índex i indicadors).

A nivell formal, **en moltes ocasions, l'estructura formal és extremadament pobre, amb manca d'elaboració del contingut, i la simple presentació de dades brutes** (d'activitat, d'assistència, o de valoració).

A nivell de contingut, existeixen també disparitats conceptuals sobre quin és el sentit i la utilitat de la memòria. Així, en moltes ocasions, la memòria es planteja com un recompte d'accions i de persones beneficiàries, deslligada de tot objectiu o teoria del canvi; en d'altres ocasions, la memòria és concebuda com una justificació formal de la despesa econòmica; i mentre que la majoria posen l'èmfasi en el desenvolupament de les pròpies accions, en algunes poques memòries el focus és en el desenvolupament de tasques per part de la persona responsable de l'acció. Sens dubte, **la confusió sistemàtica i recurrent del sentit i la utilitat de les memòries en dificulta la comparabilitat**.

Les memòries presenten també una gran varietat d'indicadors o, el que encara és més preocupant, absència d'indicadors (en particular en relació a les persones beneficiàries). Tal com descriurem a continuació amb més detall, una de cada tres memòries no té informació sobre les persones beneficiàries.

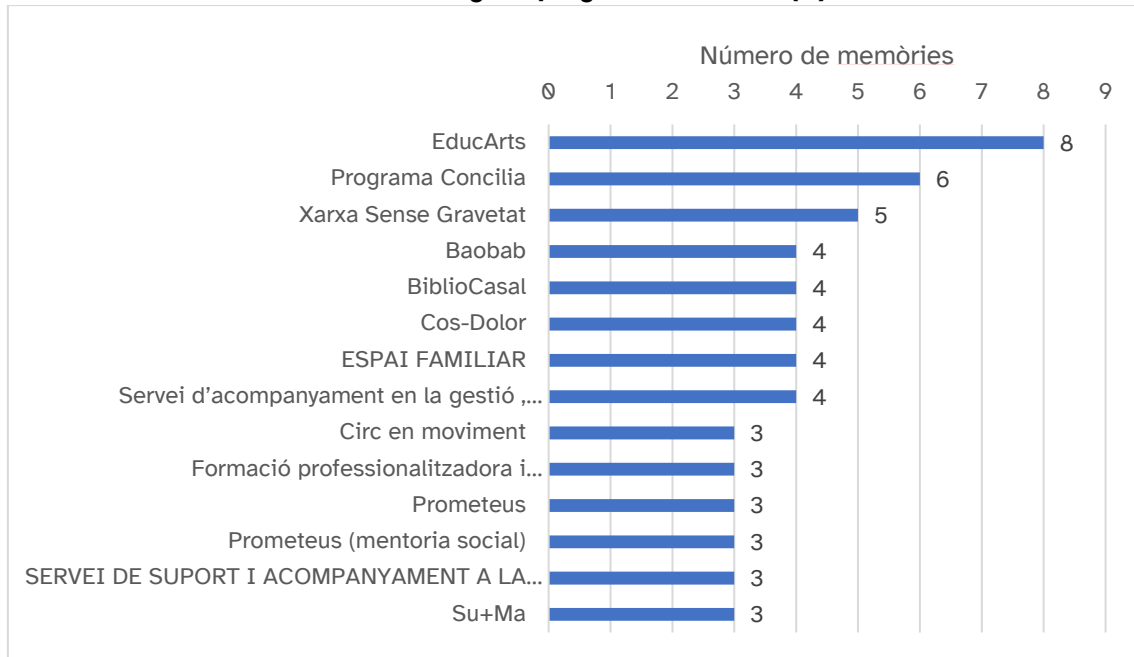
Per últim, la presència de valoracions de naturalesa qualitativa és una riquesa innegable en la gran majoria de memòries. De totes maneres, **el caràcter excessivament obert d'aquestes valoracions qualitatives les fa impossibles de comparar i d'agregar**. Des d'una perspectiva metodològica, les valoracions han de seguir pautes que en facilitin la comparabilitat a través de categories tancades, no pas utilitzar elements oberts que requereixin d'una anàlisi de contingut excessivament costosa per tal de ser operativitzada.

3.2. Anàlisi de la base de dades

La base de dades és el sistema que permet agrupar les diverses accions i memòries, amb la seva corresponent informació: àmbit i sub-àmbit; mecanisme d'intervenció; persones beneficiàries (i característiques d'aquestes); i territoris -entre d'altres.

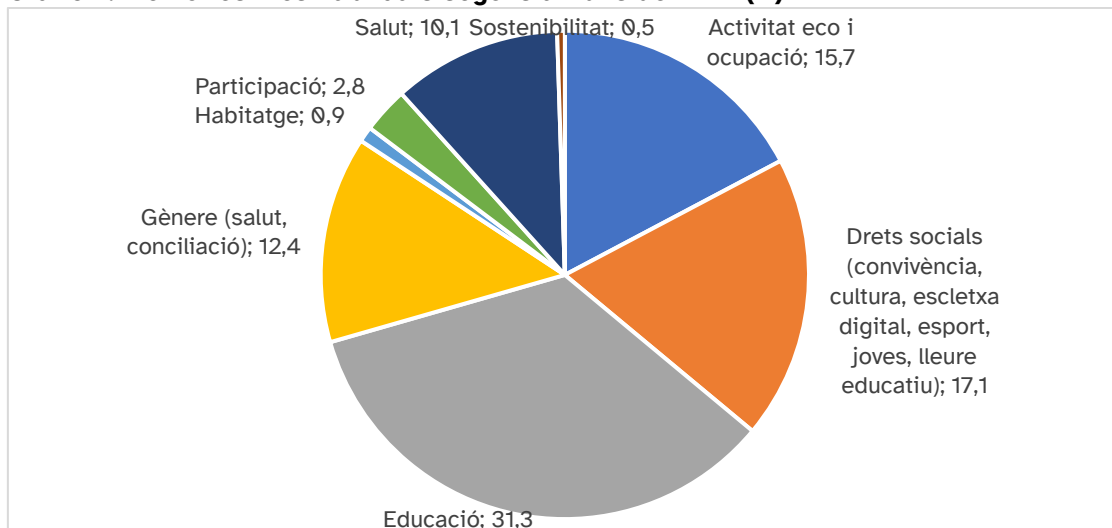
En una primera descripció quantitativa, l'anàlisi de la base de dades ens permet identificar que les memòries s'han fet sobre 153 programes/projectes diferents, essent alguns programes educatius els més habituals alguns educatius (EducArts, Baobab, Bibliocasal), gènere i conciliació (Concilia, Espai familiar), salut (Xarxa sense gravetat, Cos-dolor) i serveis de suport a la dinamització juvenil, als barris del Besòs Maresme i Poblesec (Gràfic 1). Els àmbits més habituals de les memòries són educació (31,3%), drets socials (17,1%), activitat econòmica (15,7%), i gènere (12,4%) (Gràfic 2).

Gràfic 1. Memòries més habituals segons programes del PDB (N)

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

Gràfic 2. Memòries més habituals segons àmbits del PDB (N)

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

L'anàlisi territorial assenyala resultats interessants. Les memòries més habituals són d'activitats transversals (en educació i ocupació), seguides de Zona Nord (en Drets Socials i ocupació), Trinitat Nova (educació), Besòs Maresme (Drets Socials) i Poble Sec (Drets Socials). On hi ha menys és a Roquetes i Bon Pastor. En temes és en Sostenibilitat i Habitatge (Taula 4).

Taula 2. Número de memòries segons tipus d'accions i territoris (N)

	Besòs-Mareme	Bon Pastor	CRM LiCB	La Prosperitat	Poble Sec	Raval	Roque de Verdum	Roquette	Tranversal	Trinitat Nova	Trinitat Vella	Turó de la Peira i Can Peguera	Zona Nord	Total general
Activitat econòmica i ocupació	3		3		1			3	21	1		1	1	34
Drets socials	14	1		1	9			2	3	5	5	7	10	57
Educació	4		1	4	1	1	1	8	20	9	4	4	11	68
Gènere					3	1		2	2	4	10	1	4	27
Habitatge			2											2
Participació			1		1				3	1				6
Salut	1		1	1	2	2		4	2	3	2	1	3	22
Sostenibilitat				1										1
(en blanc)				1	1	1		1		1				5
<i>Total general</i>	<i>22</i>	<i>1</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>18</i>	<i>5</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>51</i>	<i>24</i>	<i>21</i>	<i>14</i>	<i>29</i>	<i>222</i>

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

Tal com hem comentat anteriorment, **el número de persones beneficiàries és un indicador clau; però lamentablement moltes memòries no disposen d'aquesta informació.** Les memòries amb menys informació sobre persones beneficiàries són, segons mecanisme d'intervenció, cursos i tallers de millora de competències (56,3%), dinamització comunitària (50,0%), i equipaments (0,0%); segons àmbits, els que presenten pitjors índexs són participació (50,0%) i gènere (44,4%).

En contraposició, les memòries segons mecanisme d'intervenció amb major dades sobre persones beneficiàries són serveis, com el suport al comerç i accions de sensibilització, així com la rehabilitació d'habitatges (amb percentatges que oscil·len entre el 84-100%).

En paral·lel, segons àmbits, les memòries que compten amb informació de persones beneficiàries són habitatge i sostenibilitat (100% en ambdós casos) i activitat econòmica i ocupació (91,4%) (Taula 5).

En molts casos, la base de dades ha hagut d'incloure coeficients de correcció per l'escassa informació relativa a persones beneficiàries (en ràtios que oscil·laven entre 0 i 4, o entre 0 i 8, depenent del tipus d'acció).

Les properes Taules 6 i 7 posen de relleu l'impacte dels coeficients de correcció segons àmbit de les accions, i segons mecanisme d'intervenció de les accions.

Taula 3. Memòries que inclouen el número de persones beneficiàries (% sobre mecanisme d'intervenció i àmbits)

Cursos, tallers, de capacitat i millora de competències i d'acreditació professional	56,3
Dinamització comunitària	50,0
Equipaments: habilitació, gestió, cessió, i/o lloguer d'un espai on es prestin serveis	0,0
Espai públic	77,8
Habitatge	100,0
Múltiple	40,0
Oferir informació, accions de sensibilització	84,4
Serveis: Accés a béns i serveis específics	60,7
Suport al comerç	100,0
(en blanc)	96,8
Total general	67,9

Activitat econòmica i ocupació	91,4
Drets socials	67,2
Educació	66,7
Gènere	44,4
Habitatge	100,0
Participació	50,0
Salut	72,7
Sostenibilitat	100,0
(en blanc)	40,0
Total general	67,9

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

Taula 4. Participants segons tipus de memòries (N i ràtios)

Mecanisme d'intervenció	Memòries	Participants en brut	Participants extrapolats	Participants per memòria	Ràtio entre participants extrapolats i participants
Cursos, tallers, de capacitació i millora de competències i d'acreditació professional	16	462	2.317	144,8	5,0
Dinamització comunitària	14	13.050	12.913	922,3	1,0
Equipaments: habilitació, gestió, cessió, i/o lloguer d'un espai on es prestin serveis	5		0		
Espai públic	9	4.602	2.794	310,5	0,6
Habitatge	3	7.747	9.695	3.231,8	1,3
Múltiple	5	18.949	26.659	5.331,9	1,4
Oferir informació, accions de sensibilització	32	3.729	7.326	228,9	2,0
Serveis: Accés a béns i serveis específics	117	25.954	26.305	224,8	1,0
Suport al comerç	5	544	544	108,8	1,0
(en blanc)	31	61.883	59.162	1.908,5	1,0
<i>Total general</i>	<i>237</i>	<i>136.920</i>	<i>147.716</i>	<i>623,3</i>	<i>1,1</i>

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

Taula 5. Participants segons mecanismes d'intervenció (N i ràtios)

Mecanismes d'intervenció	Memòries	Participants en brut	Participants extrapolats	Participants per memòria	Ràtio entre participants extrapolats i participants
Activitat econòmica i ocupació	35	23.384	34.205	977,3	1,5
Drets socials	58	48.307	54.258	935,5	1,1
Drets socials	1	70	140	140,0	2,0
Drets socials - convivència	8	3.515	4.759	594,9	1,4
Drets socials - cultura	6	3.492	4.339	723,2	1,2
Drets socials - esclatxa digital	6	176	176	29,3	1,0
Drets socials - esport	3	426	1.426	475,3	3,3
Drets socials - joves	14	2.888	1.160	82,9	0,4
Drets socials - lleure educatiu	20	37.740	42.258	2.112,9	1,1
Educació	81	40.772	31.100	384,0	0,8
Gènere	27	2.357	3.465	128,3	1,5
Gènere	9	924	1.056	117,3	1,1
Gènere - salut	2		0	0,0	
Gènere-conciliació	16	1.433	2.409	150,6	1,7
Habitatge	2	6.808	6.878	3.439,2	1,0
Participació	6	12.144	12.144	2.024,0	1,0
Salut	22	2.203	4.766	216,6	2,2
Sostenibilitat	1	850	850	850,0	1,0
<i>Total general</i>	<i>237</i>	<i>136.920</i>	<i>147.716</i>	<i>623,3</i>	<i>1,1</i>

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

La informació sobre els atributs individuals és reduïda, especialment en les variables individuals (excepte en la variable “gènere” en activitat econòmica i salut, així com la variable “edat” en salut).

En canvi, la informació sobre el territori de les accions és present en més tipus d'accions.

Taula 6. Número de memòries segons tipus d'accions i desagregació (N i %)

	N	Distribució territorial	Nacionalitat	Gènere	Edat
Activitat econòmica i ocupació	34	61,8	17,6	52,9	14,7
Drets socials	56	39,3	1,8	25,0	25,0
Educació	63	47,6	4,8	14,3	42,9
Gènere	27	29,6	0,0	22,2	29,6
Salut	22	54,5	9,1	36,4	22,7
Altres (N i mediana)	14	35,0	0,0	0,0	10,0
Total general	216	44,4	5,6	25,9	28,2

Font: elaboració pròpia en base a la informació cedida per l'Ajuntament de Barcelona

L'anàlisi de les memòries i de la base de dades és clau per tal d'identificar el marge de millora de l'actual sistema de seguiment del PDB.

En primer lloc, l'anàlisi de les memòries ha posat de relleu que no existeix una estructura general i única de memòries, la qual cosa facilita la proliferació de formats, models, estils i índexs. També, que, sovint, l'estructura formal és extremadament pobre, amb manca d'elaboració del contingut, i la simple presentació de dades brutes. Igualment, les memòries presenten disparitats conceptuals significatives sobre quin és el sentit i la utilitat de les pròpies memòries; aquesta confusió sistemàtica i recurrent del sentit i la utilitat de les memòries en dificulta la comparabilitat.

De manera preocupant, les memòries presenten sovint una absència d'indicadors quantitatius (en particular en relació a les persones beneficiàries).

Tot i que indubtablement valuoses, el caràcter excessivament obert de les valoracions qualitatives de les memòries les fa impossibles de comparar i d'agregar.

En segon lloc, l'anàlisi de la base de dades ha posat de relleu que (relacionat amb els punts anteriors) el número de persones beneficiàries és un indicador clau; però lamentablement moltes memòries no disposen d'aquesta informació -per la qual cosa la base de dades ha de recórrer habitualment a ràtios de correcció. De manera similar, La informació sobre els atributs individuals és reduïda, especialment en les variables individuals (excepte en gènere en activitat econòmica i salut, així com edat en salut).

En definitiva, l'anàlisi de les memòries de les accions i de la base de dades del PDB ha posat de relleu preocupants debilitats metodològiques, que en dificulten la validesa, i n'impossibiliten una anàlisi comparada i agregada.

4. Un nou sistema de seguiment

Aquest capítol ofereix dues eines per a posar en marxa un nou sistema de seguiment pel PDB.

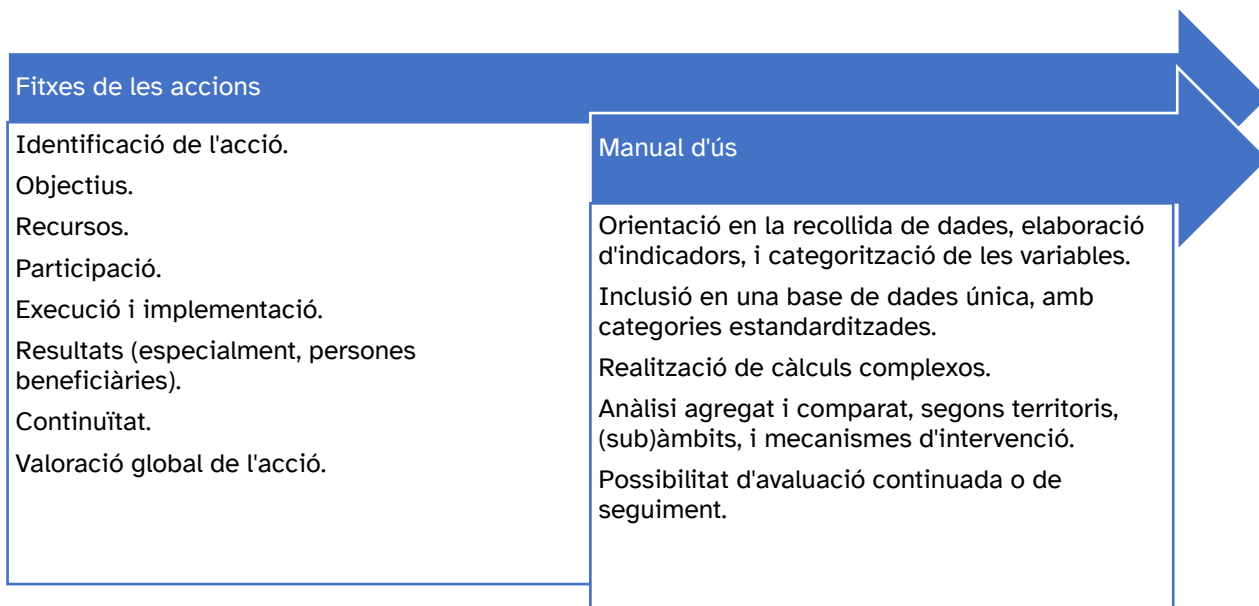
La primera eina és la plantilla de les memòries de les accions dels programes. Les fitxes de les accions proposades són la unitat bàsica de la recollida de la informació, i que inclouen diverses dimensions: objectius, recursos, participació, execució i implementació, resultats i persones beneficiàries, i continuïtat. Les fitxes de les accions tenen un caràcter estructurat i sistemàtic, amb indicadors compartits i categories categoritzades, la qual cosa facilita la comparació entre accions (incloent-hi la comparació segons territoris, àmbits de les accions, i mecanismes d'intervenció de les accions), unificades en una sola base de dades. Les fitxes de les accions són descrites amb detall al proper apartat 4.1.

Alguns elements de les fitxes de les accions només seran necessaris en alguns mecanismes d'intervenció o àmbits específics. Per això, es detallen al apartat 4.2.

La segona eina és un manual d'ús, que inclou una sèrie d'orientacions i guies per tal de: recollir la informació, elaborar indicadors i categoritzar variables; crear una base de dades única amb categories estandarditzades; realitzar càlculs complexos quan sigui necessari; i dur a terme una anàlisi agregada i comparada segons territoris, (sub)àmbits, i mecanismes d'intervenció (Figura 1).

La importància d'aquest apartat és deguda a que les tasques que es proposen per a fer el nou sistema de seguiment són complexes i, a més a més, sovint hauran de ser posades en pràctica per actors externs a l'Ajuntament. L'apartat 4.2 descriu amb més detall aquestes orientacions.

Figura 1. Esquema del nou sistema de seguiment

Font: elaboració pròpia

4.1. Les nova memòria: una proposta

Tal com s'ha descrit al capítol relatiu al apartat 3.1, d'anàlisi de les memòries, s'ha constatat que manca una estructura general i única per a les memòries, la qual cosa dificulta l'anàlisi comparatiu i agregat de les accions. Per tal de resoldre aquesta situació, a continuació es proposa una plantilla de les accions, que en facilitarà una anàlisi estructurada i ordenada. Les dimensions a partir de les quals s'articulen els indicadors de les fitxes de les accions són els següents: **objectius, recursos, participació, estat de les accions, resultats (especialment, persones beneficiàries), i continuïtat**. Les persones responsables de les accions hauran de respondre un qüestionari, que inclou els elements següents (Taula 7). Es pot valorar també que el cap de projecte complementi la valoració feta per l'empresa o entitat encarregada de l'acció

Taula 7. Indicadors bàsics segons les dimensions de les memòries de seguiment

Dimensió	Indicador i mètrica
Identificació de les accions	Identificació dels àmbits de les accions
	Identificació dels mecanismes d'intervenció de les accions
Objectius	Objectiu inicial de les accions, descrits en l'aprovació del programa [resposta oberta]
	Públic objectiu de les accions (persones beneficiàries estimades, N) i les seves característiques individuals
Recursos	Valoració de l'adequació dels recursos i de l'eficiència en el seu ús
Participació	Valoració de la participació en el disseny, implementació i/o avaluació de l'acció
Implementació	Grau d'execució de l'acció.
	Interdependència amb altres accions del Pla de Barris
	Cooperació, durant la implementació de l'acció, amb serveis municipals, entitats socials, i/o empreses.
Beneficiaris/es	Persones beneficiàries (N) i les seves característiques individuals (edat, sexe, i origen/nacionalitat).
	S'ha arribat al públic objectiu
	*Qüestionari de satisfacció a les persones beneficiàries (només per Cursos i tallers)
Resultats	*Finalització amb èxit de les accions, sobre el percentatge de persones que l'han iniciat (només per cursos i tallers)
	Consecució dels objectius
	Millora de les condicions de vida
	Valoració global de l'acció
Continuïtat	Valoració de la continuïtat de l'acció i de la necessitat de canvis

Font: elaboració pròpia. Nota * = Indicadors aplicables només algunes accions, segons mecanisme d'intervenció o segons àmbits

En les pàgines següents es descriu el qüestionari bàsic que hauran de respondre les persones gestores de les accions. I més endavant es descriu també els dos qüestionaris específics: un, per a persones gestores de les accions de dinamització comunitària; i un altre per a les persones beneficiàries de cursos i tallers.

IDENTIFICACIÓ DE L'ACCIÓ

- Nom de l'acció
- Data d'inici
- Data de finalització
- Barri(s) on es desenvolupa:
- Àmbits d'intervenció [resposta múltiple]
 - o Espai públic i accessibilitat: espais públics comunitaris; connectivitat; accessibilitat; i equipaments
 - o Ocupació, impuls econòmic i economia social: formació, ocupació; i comerç i iniciatives empresarials
 - o Drets socials, equitat de gènere, i acció comunitària: esports; memòria popular; acció comunitària; gent gran; i equipaments comunitaris
 - o Habitatge: rehabilitació; i comunitats
 - o Educació i salut pública: escoles; lleure educatiu; joves; cultura; i salut
 - o Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica
- Mecanismes de intervenció [resposta múltiple]
 - o Transferència de recursos econòmics
 - o Accés a béns i serveis específics
 - Cursos, tallers, de capacització i millora de competències i d'acreditació professional
 - Oferir informació i sensibilització
 - o Dinamització d'espais públics
 - o Dinamització i organització comunitària
 - o Obres en espais públics, edificis i/o habitatges
 - o Altres

OBJECTIUS

- Quins són els objectius específics l'acció? [resposta oberta, posar màxim quatre]
- Quin és el públic objectiu d'aquesta acció? (ser el màxim específic possible en termes d'edat, gènere, àmbit de residència, condició socioeconòmica, d'activitat o d'altres) [resposta oberta]
- Se les següents categories, selecciona aquelles que s'inclouen en el públic objectiu de l'acció [resposta múltiple] [Persones joves / Dones / Infants / Persones grans / Persones d'origen estranger / persones amb discapacitats / persones amb necessitats de (re)inserció laboral / persones amb necessitats educatives /

persones amb rendes baixes / persones amb problemes relacionats amb l'habitatge / persones que dinamitzen el teixit econòmic local / persones que pertanyen a entitats i associacions / Altres / no ho sé]

- Aproximadament, a quantes persones es tenia previst arribar amb l'acció? [N]

RECURSOS

- El projecte ha estat eficient (s'ha fet el millor ús possible dels recursos disponibles per aconseguir els objectius)? [sí, ha estat eficient / es podria millorar l'eficiència / no ho sé]
- Si s'hagués de millorar l'eficiència, com es podria fer? [pregunta oberta]
- Els recursos previstos per implementar l'acció han estat suficients per la consecució dels objectius plantejats? [suficients / insuficients / no ho sé]
- Si han estat insuficients, quins recursos addicionals haguessin sigut necessaris? [pregunta oberta]

PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- Hi ha hagut algun espai participatiu participació en el disseny de l'acció? [sí / no / no ho sé]
- Hi ha hagut algun espai participatiu durant la implementació de l'acció? [sí / no / no ho sé]
- Quins actors han participat en la implementació de l'acció? [resposta oberta]
- Hi ha algun espai participatiu durant l'avaluació de l'acció? [sí (no / no ho sé)]
- Com es podria millorar la participació ciutadana en el disseny, la implementació i l'avaluació de l'acció? [pregunta oberta]

EXECUCIÓ I IMPLEMENTACIÓ

- Quin és l'estat actual d'execució de l'acció? [planificada però no iniciada / iniciada / avançada / finalitzada / descartada / aturada/ no ho sé]
- Hi ha altres accions del Pla de barris directament vinculades amb aquest acció? [sí / no / no ho sé]
- Si és que sí, quines són?
 - Nom1

- Nom2
 - Nom3
- Si hi ha serveis municipals implicats en la implementació de l'acció, com valors la col·laboració amb els mateixos?
 - Servei 1: Nom i valoració del 0 a 10
 - Servei 2: Nom i valoració del 0 a 10
 - Servei 3: Nom i valoració del 0 a 10
- Si hi ha entitats socials i col·lectius implicats en la implementació de l'acció, com valors la col·laboració amb ells?
 - Entitat 1:
 - Entitat 2:
 - Entitat 3:
- Si hi ha altres empreses implicades en la implementació, com valors la col·laboració amb elles?
 - Empresa 1:
 - Empresa 2:
 - Empresa 3:

BENEFICIARIS/ES³

- Si és possible un registre de participants de l'acció, adjuntar-lo anonimitzat.
- Si no és possible, respon a les següents preguntes:
 - Nombre aproximat de persones úniques (sense repeticions) que han participat en el conjunt de l'acció: N
 - % aproximat de persones úniques de gènere femení
 - % aproximat de persones úniques de 0 a 14 anys:
 - % aproximat de persones úniques de 15 a 29 anys:
 - % aproximat de persones úniques de 30 a 44 anys:
 - % aproximat de persones úniques de 45 a 64 anys:
 - % aproximat de persones úniques de 65 anys i més:
 - % aproximat de persones úniques d'origen estranger:
- S'ha arribat al públic objectiu previst de l'acció? [si / parcialment / no / no ho sé.]
- [si és parcialment o no s'ha arribat] A quin o quins col·lectius específics del públic objectiu no s'ha pogut arribar? [resposta oberta]

³ Veure l'apartat de càlcul de persones beneficiàries

- Quines dificultats ha tingut l'acció per tal d'arribar al públic objectiu de l'acció?[resposta múltiple] [cap/horaris de les accions. / cost econòmic. / manca de places disponibles. / dificultats per generar interès en el públic potencial. / altres / no ho sé.]
- [En el cas de cursos i tallers] adjuntar els resultats de l'enquesta de satisfacció dels usuaris/es

RESULTATS

- S'han assolit els objectius inicials de l'acció? [si / no / parcialment / no ho sé.]
- En el cas que creguis que no o només parcialment, per què creus que és degut? [pregunta oberta]
- Creus que l'acció ha millorat les condicions de vida de les persones beneficiàries? [molt en desacord / en desacord / indiferent / d'acord / molt d'acord / no ho sé.]
- (en el cas de cursos i tallers) Quin és percentatge de formacions/acompanyaments que s'han completat [que no hi ha hagut abandonaments]? [%]
- En una escala de 0 a 10, on 0 és una valoració molt negativa i 10 és una valoració molt positiva, quina valoració global posaries a l'acció? [valor en una escala entre 0 i 10]
- Vols fer alguna altre valoració sobre els resultats de l'acció? [pregunta oberta]

CONTINUÏTAT DE L'ACCIÓ

- Creus que caldria continuar amb l'acció, amb alguna modificació? [No, no caldria continuar amb l'acció / Indiferent / Si, caldria continuar amb l'acció, però amb alguns canvis importants / Si, caldria continuar l'acció, sense canvis importants / No ho sé.]
- En cas de necessitar canvis, quins serien? [Pregunta oberta]

4.2. Càlcul de persones beneficiàries

Per tal de respondre a les preguntes relatives a beneficiaris i beneficiàries, són necessàries una sèrie de càlculs. Justament, aquest apartat dona algunes eines per fer-ho. **Les persones beneficiàries fan referència al valor absolut (N) de persones que s'han beneficiat d'una intervenció pública.** Es tracta de l'indicador més bàsic de resultats d'una intervenció pública -però no pas el més senzill d'obtenir: especialment, el càlcul de persones beneficiàries úniques és especialment difícil en accions de caràcter obert, no tancat (habitualment, intervencions en l'espai públic).

El càlcul de persones beneficiàries és, evidentment, més senzill en accions de caràcter tancat (com ara un curs o un taller, l'assistència a un espai familiar, o la participació en un programa de rehabilitació d'habitatge) que no pas un d'obert (p.ex., intervencions en l'espai públic). En els casos que sigui possible, caldrà identificar les persones beneficiàries úniques. En cas que això no sigui possible, es podrà calcular les persones beneficiàries a partir de les participacions (alterades a partir de ràtios de repetició). En últim terme, en una casuística més probable en accions obertes, es podrà fer estimacions aproximades: números aproximats de persones, i característiques demogràfiques aproximades (p.ex., grans grups d'edat, enlloc de l'edat exacta). Ocasionalment els càlculs en activitats obertes es podran fer a partir d'estimacions basades en fonts secundàries.

És important distingir **les persones beneficiàries úniques de les participacions** (in-distingides) en les accions. És a dir, les mateixes persones poden participar varies vegades en les mateixes accions; per exemple, és possible que una persona participi en diverses accions d'un procés participatiu (en una assemblea, en tres reunions de seguiment, i en dues sessions informatives); o que una altra persona participi en varies accions d'un procés de professionalització adreçat a incrementar-ne l'ocupabilitat (en tres cursos). Així, en el primer cas ens trobaríem amb 1 persona beneficiària única i de 6 participacions, i en el segon cas amb 1 persona i 3 participacions.

Per tal de distingir adequadament les persones beneficiàries úniques i les participacions és essencial comptar amb una recollida de dades sistemàtica i precisa, que eviti aquest tipus de confusions. A l'hora de recollir les dades de les persones participants úniques, cal fer-ho de manera desagregada segons eixos (edat, gènere, nacionalitat); si s'escau, també es poden afegir més variables d'informació (lloc de residència, nivell d'estudis, situació laboral, etcètera). Al fer-ho, cal evitar comptar col·lectius, enlloc de persones. És habitual fer càlculs segons característiques que no permeten combinar la informació. Per exemple, és relativament freqüent trobar en memòries que en un curs de 20 persones assenyalen que hi ha: 13 dones i 7 homes; 5 persones de menys de 20 anys, i 15 de més de 20. Aquesta descripció no ens permet creuar ambdues variables. Per evitar aquest problema és important identificar les característiques exactes desagregades de les persones beneficiàries (és a dir, la nacionalitat específica i l'edat concreta, més que no pas la categoria autòcton/estranger o grans grups d'edat). Les dades recollides haurien de permetre l'elaboració d'una base de dades amb la informació següent (Taula 8):

Taula 8. Exemple correcte de recompte de persones beneficiàries de les accions

Número identificació	Gènere	Edat	Nacionalitat	Barri de residència	Participació en acció 1	Participació en acció 2
1	Dona	22	Espanyola	Bon Pastor	Si	No
2	Home	44	Espanyola	Trinitat Nova	Si	Si
3	Dona	33	Colòmbia	Roquetes	No	Si
...						

Font: elaboració pròpia

En general, és important assignar amb la major precisió possible les variables individuals de les persones participants, especialment l'edat en anys i la nacionalitat concreta. En cas que això no sigui possible, caldrà recórrer a classificar les persones segons els grans grups d'edat identificats per Idescat: de 0 a 14 anys; de 15 a 29 anys; de 30 a 44 anys; de 45 a 64 anys; i de 65 anys i més. Igualment, en cas que no sigui possible especificar la nacionalitat de la persona beneficiària, es classificarà segons la nacionalitat espanyola – estrangera.

En aquest procés és important seguir criteris d'anonimització de la informació personal, especialment quan es tracta d'aspectes particularment sensibles i/o estigmatitzants -per exemple, relatiu a la salut i a l'historial clínic, o l'accés a beneficis socials. Existeixen múltiples eines per a anonimitzar les dades; l'Agència Espanyola de protecció de dades ha [publicat](#) alguns consells per a fer-ho.

En cas indesitjable que no es tingui les dades de persones beneficiàries úniques, i que només es disposi de les participacions, llavors cal recórrer a aplicar ràtios de repeticions a cadascuna de les participacions. Aquest sistema es basa en la premissa que és més plausible i freqüent la repetició de la mateixa persona en determinades tipus d'accions.

$$\text{Càlcul de persones beneficiàries úniques} = \text{Participacions no úniques} * \text{Ràtios de repetició estimades}$$

Per exemple, si es parteix de la premissa hipotètica de que cada persona que forma part d'un procés participatiu participa de mitjana dues vegades (p.ex., una sessió informativa i un taller) aplicarem una ràtio de repetició del 0,5 o del 50% (és a dir, $0,5=1/2$); en canvi, si suposem que de cada quatre persones que participen d'un taller ocupacional només una repeteix d'acció i duu a terme dos cursos, llavors aplicarem en aquest àmbit una ràtio de repetició del 0,8 o del 80% (ja que $0,8=4/5$). En aquest sentit, a partir d'ambdues ràtios de repetició, si en el procés participatiu hi ha hagut 200 participacions no úniques es calcularà que hi ha hagut 100 persones beneficiàries úniques ($100 = 200 * 0,5$); i en cas que hi hagi 100 participacions en tallers ocupacionals es comptaran 80 persones beneficiàries úniques ($80 = 100 * 0,8$).

A més a més, a partir de les persones beneficiàries úniques també és possible identificar les persones beneficiàries indirectes. Així, per exemple, per quantificar les persones beneficiàries indirectes dels programes educatius, primer, considera que les persones beneficiàries indirectes son les famílies de l'alumnat del centres educatius. Segon, per calcular les persones d'aquestes famílies utilitza dues operacions: divideix l'alumnat per 1,5 (per identificar el número d'unitats familiars per centre educatiu, partint de la premissa de que les famílies tenen de mitjana 1,5 fills/es a cada centre educatiu) i, després, multiplica les unitats familiars per 2,42 (el nombre mitjà de persones per llar a Barcelona). Amb aquestes dues operacions, s'identifica el total de persones beneficiàries indirectes de les accions educatives del Pla de Barris de Barcelona:⁴

Aquests càlculs (ràtios de repeticions, persones beneficiàries indirectes, càlculs a partir de fonts secundàries) haurien de fer-se des del PDB, donada la complexitat intrínseca d'aquests.

$$\text{Unitats familiars} = \frac{\text{alumnat d'escoles i d'instituts escolars}}{1,5 \text{ (estimació de fills i filles per família i escola)}}$$

$$\text{Persones beneficiàries indirectes} = (\text{unitats familiars}) * 2,42 \text{ (fills per dona segons Idescat)}$$

A partir dels càlculs de persones beneficiàries úniques, es poden calcular d'altres indicadors complementaris.

⁴ L'indicador conjuntural de fecunditat (fills per dona) és de 1,21 a Catalunya, al 2021, segons [Idescat](#). També, el nombre mitjà de persones per llar a Barcelona, segons [Idescat](#), és de 2,49 al 2020.

Així, un indicador complementari són les **característiques poblacionals** ens descriuen les característiques de les persones beneficiàries (en termes de, per exemple, gènere, nacionalitat, edat, barri de residència, etc.):

$$\text{Característiques poblacionals} = \frac{\text{persones segons característiques individuals}}{\text{persones beneficiàries}}$$

Aquest tipus d'indicador son especialment útils en casos en que existeix el risc de que les accions no arribin al públic desitjat. Per exemple, un estudi fet per l'IGOP (González, dir., 2007) va posar de relleu que les persones amb major participació política, associativa, cultural i esportiva eren aquelles qui provenien de famílies amb major nivell d'estudis.

Una anàlisi de les característiques poblacionals de les persones beneficiàries ens permet identificar biaixos en les accions. Per exemple, un programa ocupacional adreçat al conjunt de la població activa però que té com a persones beneficiàries només una franja d'edat específica (p.ex., persones joves) té un biaix de selecció; igualment, un curs o taller amb un biaix de gènere no desitjat també alerta d'una situació negativa que caldrà redreçar.

Tot i que el nombre de persones beneficiàries és un indicador fonamental per copsar l'abast d'un programa, és també informatiu posar en relació aquest nombre amb el context en què s'inscriu. Justament, un indicador complementari és el de **cobertura**, que relaciona el nombre de les persones beneficiàries, institucions, o barris als quals ha impactat una acció amb el seu univers poblacional.

La cobertura s'expressa com una proporció o percentatge, no pas d'un nombre absolut. Això implica que el seu valor oscil·la entre 0 (el mínim) i 1, o 100 si és un percentatge (el màxim):

$$\text{Cobertura} = \frac{\text{persones beneficiàries}}{\text{univers poblacional}}$$

Per a copsar clarament la relació entre persones beneficiàries i cobertura podem suposar dos exemples ficticis de polítiques de barris. D'una banda, unes accions d'acompanyament a persones grans que visquin soles; d'altra banda, unes accions en forma de tallers professionalitzadors per a joves que hagin abandonat els estudis. Imaginem que les accions d'acompanyament arriben a 50 persones grans; i els tallers tenen 100 joves participants. Els indicadors de cobertura relacionen aquest número absolut amb un univers poblacional que caldrà delimitar prèviament de forma precisa: per exemple, l'univers poblacional del primer projecte farà referència a les persones grans (definides com a més de 75 anys) que viuen soles (identificades a partir del padró municipal) en un barri en qüestió (imaginem que son 200). En paral·lel, l'univers poblacional del segon projecte serà el de persones joves d'entre 16 i 24 anys, que com a màxim ha assolit la primera etapa de l'educació secundària i no va participar en cap mena d'estudi o formació recentment (posem que son 600 persones). Així, encara que el número absolut de persones beneficiàries és el doble en la segona acció que en la primera (100 i 50), les taxes de cobertura són superiors en el programa d'acompanyament a les persones grans (el 25%, ja que $0,25 = 50 / 200$) que en el de tallers professionalitzadors per a joves en situació d'abandonament escolar prematur (el 16%, ja que $0,16 = 100 / 600$). **Els càlculs de cobertura també es duran a terme per part del propi PDB.**

4.3. Qüestionari de satisfacció de les persones assistents a cursos i tallers

D'altra banda, en relació a les persones beneficiàries de cursos i tallers, es proposa una mínima enquesta de satisfacció, que inclogui les preguntes següents:

Quina és la teva edat? [resposta oberta: anys exactes]

Quina és la teva nacionalitat? [resposta oberta: nacionalitat concreta]

Amb quin gènere t'identifiques? [masculí / femení / altres / NC]

En quin barri vius? [resposta oberta: barri específic]

Com has conegut la [nom de l'acció]? [De manera informal, a través de coneguts / a través dels serveis municipals / a través de publicitat, xarxes socials / altres]

Estàs satisfet amb la teva participació en l'acció? [molt satisfet/a / satisfet / indiferent / insatisfet / molt insatisfet/a]

Com t'ha ajudat la [nom de l'acció] en la teva vida? [Molta ajuda / poca ajuda / indiferent / poca ajuda / molt poca ajuda]

Què milloraries de la [nom de l'acció]? [resposta oberta]

4.4. El manual d'ús: la posada en pràctica del sistema de seguiment

En aquest apartat s'ofereixen una sèrie de recomanacions i orientacions per tal de facilitar la posada en pràctica de la plantilla de fitxes de les accions descrita anteriorment (especialment tenint en compte que qui ho hauran de fer seran les persones gestores de les accions, sovint personal extern de l'Ajuntament de Barcelona).

Tal com comentàvem a l'inici d'aquest capítol, les fitxes de les accions són la unitat mínima d'anàlisi, la font informativa que permet estructurar la informació de manera comparable i agregable. En base a aquesta estructura, la proposta del sistema de seguiment planteja diverses tasques, dutes a terme per dos actors: la persona o organització responsable de les accions (en general, persones o organitzacions externes a l'Ajuntament de Barcelona) i la persona o servei responsable del programa – en aquest segon cas, generalment persones o serveis interns de l'Ajuntament de Barcelona.

D'una banda, la persona o organització responsable de les accions és qui haurà de recollir la informació de les accions i elaborar-les en forma de fitxes.

D'altra banda, la persona o servei responsable del programa haurà de centralitzar aquesta informació, complementar-la si s'escau així com aplicar-ne alguns càlculs suplementaris si s'escau, i incorporar-la a la base de dades única.

La propera Taula 9 descriu les tasques i responsabilitats, de manera seqüencial (és a dir, les primeres files representen les tasques que han de ser fetes en primer lloc).

Taula 9. Tasques i actors del sistema de seguiment proposat

Tasca	Descripció	Actor a respondre
1. Identificar i classificar les accions segons àmbits i mecanismes d'intervenció	Identificar el número d'accions del programa, i classificar-les segons , segons àmbits de les accions (Activitat econòmica i ocupació, Drets socials, Educació, Gènere, Habitatge, Participació, Salut, i Sostenibilitat) i mecanismes d'intervenció (Transferència de recursos econòmics, Accés a béns i serveis específics, Equipaments, Suport al comerç, Espai públic, Oferir informació i accions de sensibilització, Cursos i tallers de capacitació i de millora de competències, i Dinamització comunitària).	Responsable de l'acció (extern) + Responsable del programa (Aj. BCN)
2. Descriure la planificació	Descriure la planificació inicial de l'acció: objectius, recursos, i resultats esperats.	Responsable de l'acció (extern)
3. Recollida de la informació de les accions	Recollir informació de les accions: pressupost executat; persones beneficiàries; respostes del qüestionari -entre d'altres.	Responsable de l'acció (extern)
4. Elaborar la fitxa de l'acció	Resumir la informació prèviament recollida.	Responsable de l'acció (extern)
5. Aplicació de càlculs complexos	Aplicar, si s'escau, càlculs complexos a la informació de les fitxes de les accions: reajustar participacions úniques a partir de ràtios de repetició (quan hi hagi només dades de participacions); càlculs a partir de fonts secundàries (especialment, en accions de caràcter obert, no tancat); càlculs de persones beneficiàries indirectes; i càlculs de cobertura. Completar, si s'escau, la memòria	Responsable del programa (Aj. BCN)
6. Agregació de les dades de les accions en una base de dades única.	Recollir la informació de les fitxes de les accions; tancar i estandarditzar les respostes dels qüestionaris; i incloure aquesta informació en una base de dades única.	Responsable del programa (Aj. BCN)
7. Mapejar les millores en equipaments i espai públic	Mapejar les millores en equipaments i espai públic, a partir de les geolocalitzacions de les fitxes de les accions.	Responsable del programa (Aj. BCN)
8. Elaboració d'indicadors complexos a partir dels indicadors de la base de dades única.	Calcular, si és necessari, indicadors complexos: característiques poblacionals, univers poblacional i taxes de cobertura.	Responsable del programa (Aj. BCN)

Font: elaboració pròpia

El sistema de seguiment proposat es compon de dues eines bàsiques. La primera eina és una fitxa de les accions. Aquestes fitxes són concebudes com la unitat bàsica d'informació, que alimenta la base de dades del PDB.

Les fitxes de les accions inclouen indicadors de múltiples dimensions. Alguns indicadors seran específics de l'àmbit d'acció i del mecanisme d'intervenció de l'acció. En general, els indicadors seran relatius a les dimensions de: objectius; recursos; participació; execució i implementació; resultats (especialment, persones beneficiàries); i continuïtat.

La segona eina és el manual d'ús, que ofereix orientacions sobre les tasques que seran necessàries per elaborar les fitxes.

Aquestes tasques estan desgranades segons actors.

5. Conclusions

Aquest informe ha partit d'una anàlisi de les memòries de les bases del PDB, per tal d'identificar-ne tant els seus punts forts com -sobretot- les seves febleses, per tant d'identificar el potencial marge de millora.

L'anàlisi ha identificat especialment problemes significatius en les memòries: la manca d'una estructura general i la proliferació de formats i índexs; les disparitats conceptuals; l'absència d'indicadors claus (fonamentalment, de persones beneficiàries); i, de manera més ambivalent, la riquesa de les valoracions qualitatives -però la pràctica impossibilitat d'agregar-les i comparar-les.

Donat que les memòries són la font bàsica a partir de la qual s'alimenta la base de dades, no sorprenen doncs les debilitats metodològiques identificades també en la base de dades. Especialment, destaca les dificultats d'identificar les persones beneficiàries, i la necessitat -per tant- de recórrer a ràtios de correcció. Igualment, la informació sobre els atributs individuals és reduïda, especialment en les variables individuals (excepte la variable "gènere" en activitat econòmica i salut, així com la variable "edat" en salut).

Així doncs, l'anàlisi de les memòries de les accions i de la base de dades del PDB ha posat de relleu preocupants debilitats metodològiques, que en dificulten la validesa, i n'impossibiliten una anàlisi comparada i agregada.

Per tot això, l'informe presenta un sistema de seguiment estructurat en dues eines diferenciades. Primer, les fitxes de les accions, i després un manual d'ús.

Les fitxes de les accions consten d'una sèrie d'informacions i d'indicadors per a cadascuna de les accions, relatius a les dimensions d'objectius, recursos, participació, execució i implementació, resultats (on s'inclou les persones beneficiàries), i continuïtat de les accions. En la majoria de les dimensions, es demana combinar dades de fonts secundàries amb unes preguntes de valoració per part de la persona o organització responsable de gestió de l'acció. Aquest qüestionari permetrà incloure valoracions qualitatives, al mateix temps que utilitza generalment respostes tancades, la qual cosa en garanteix la comparabilitat. A més a més, es presenten alguns indicadors específics en alguns àmbits (com educació) o mecanismes d'intervenció (cursos i capacitat de competències, equipaments) de les accions.

Per últim, l'informe ofereix un manual d'ús que ofereix eines per posar en pràctica les fitxes de les accions. En concret, el manual d'ús assigna tasques a dos grans actors: les persones o organitzacions responsables de les accions (que es responsabilitzen a descriure la planificació de l'acció, recollir la informació de les acció, elaborar la fitxa de l'acció), i les persones o serveis responsables del programa (que hauran d'identificar i classificar les accions segons àmbits i mecanismes, aplicar -si s'escau- càlculs complexos, agregar les dades de les accions en una base de dades única, mapejar les millores en equipaments i en espai públic, i elaborar indicadors complexos).

Recerca urbana
per transformar

Universitat Autònoma de Barcelona

Campus de Bellaterra

Plaça del Coneixement, edifici MRA, p. 2

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)

tel.: 93 586 88 80

info@institutmetropoli.cat

www.institutmetropoli.cat

